

Saim Uysal

Sistemik kriz, fakirleşme ve servet transferi

Ülkemizin 50 yıldır bir türlü çözemediği iki önemli sorunu var. Enflasyon ve cari açık. Bu iki makroekonomik dengesizliğin başlıca nedenleri yönetim tutarlılığının olmaması, uzun vadeli plan ve programlar izleyemeyişimiz, hiperenflasyona gitmeyen ancak yüksek enflasyondan da çok rahatsız olmayan siyasi yönetimler ve bununla uzlaşan toplumsal katmanlar. Halen bir sistemik (yönetimsel) kriz yaşıyoruz. Yasalarımızı gayet güzel yapıyoruz. Ancak onlara uymaya ve uygulamaya geldiğimizde ise maalesef bütüncüllüğü olmayan, kısa vadeli hedeflere dönük iç tutarlılığı çelişkili, politikalara yönelmede üstümüze yok. TCMB'nin yasal olarak fiyat istikrarı temel görevi varken biz dünyada hiç bir başarılı örneği yaşanmamış cari açık/ fiyat istikrarı korelasyonu yaratma macerasına giriyoruz. Buna karşı çıkan yöneticileri ya görevden alıyor ya da fonksiyonsuz bırakıyoruz. Son yaşanan kur şokunda doğruları tam olarak ifade etmese bile söylemeye çalışan Sn. Lütfi Elvan örneğinde olduğu gibi.

Ekonomi politikasına yön verenler maalesef ekonomimizi deneme tahtasına döndürdüler. Son üç yılda yaptığımız hatalar küresel ortamda doların güçlenmesiyle birleşince döviz kuru dalgalanmaları yaşadık, yaşıyoruz. Olumsuz anlamda rekorlar üstüne rekorlar kırıyoruz. Döviz kurlarındaki dalgalanmanın boyutu o kadar yüksek ki dolar/TL bir günde yüzde 18 arttı. (2000'den beri en yüksek günlük artış) Artışın oranı Kasım başına göre yüzde 30'u, Ekim başına göre ise yüzde 40'ı geçti. Döviz

kurlarındaki volatilité (dalgalanma) oranı çok yükseldi. Dolar/TL 13,5'ları geçti. Bunun üzerine TCMB bir açıklama yaptı. "Döviz kurlarında sağlıklı fiyat gelişimi yaşanıyor. Kur taahhüdümüz yok. Sadece aşırı oynaklık durumunda kura müdahale edebiliriz. Şirketlerimiz ve vatandaşlarımız dikkatli olsunlar." Yaşadığımız bu yüksek oynaklıkta bile müdahale yapılmadı. Nedeni rezervleri eritmemiz sonucu elde cephanenin kalmaması mı? Bunun üzerine döviz kurları bir miktar düşüşe, akabinde tekrar artışa geçti. Oynaklık bu açıklamaya rağmen sürüyor. 26 Kasım itibarıyla 2020 sonuna göre dolar/TL'deki kur sıçraması yüzde 60'ları geçti. Dalgalı kur rejiminde devalüasyon yaşanmasını yaratarak para politikası tarihine geçtik. Son açıklanan orta vadeli plandaki dolar/TL ortalama hedefleri 2022 için 9,27, 2023 için 9,72, 2024 için 10,27 iken bu hedefleri bile geçmiş durumdayız. Alış-satış durdu. Fiyatlamalar yapılamadı.

Belirsizliklerin arttığı, öngörülerin olmadığı, şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramlarının rafa kalktığı ortamlarda piyasaların doğru düzgün çalışması zor. En büyük ironilerden biri de TCMB başkanının piyasa dinamiklerine bağlı kaldığını açıklaması oldu. Fakirleşme artıyor, işsizlik başta olmak üzere makroekonomik dengesizlikler azaltılamıyor, ülke hızla ucuz işgücü ve düşük fiyatlandırma olgularına göre servet transferleri ile baş başa kalıyor. Böyle bir yönetimsel problemler yaşayan politikaların başarı şansı yok, ancak başarısızlığın getireceği büyük problemler olacak. İstikrarsız kur politikası ve iktisadi temellere dayanmayan para politikasının yaratacağı hasar ihracat artışının getireceği faydadan büyük olacak. Çünkü üretim yapımız ithal hammadde ve ara malına dayalı. Ellerinde döviz ve altın tutanlara (varlıklılar) varlıksız, tasarruhsuz alt kesimlerden servet transferleri yaratıyoruz. Bu da zaten bozuk olan gelir ve servet dağılımını daha da bozuyor. Metropol araştırmasına göre toplumun yüzde 71,2'si fakirleştiğini, yüzde 10,6'sı da zenginleştiğini ifade ediyor. Sabit gelirli için hayat pahalılığı katlanılmaz olacak. Beklenen enflasyonu düşüremediğimiz sürece rasyonel fiyatlamalar ve olumlu beklentiler yaratılamayacak. Toplum katmanlarının enflasyon beklentilerini kırarak. İstikrarlı döviz kuru politikası şart. 2004-2015 arasında yüzde 8'ler civarında olan enflasyon ortalamaları 2016-2021 arasında yüzde 13,29'a, 2021 Ekim ayı itibarıyla yüzde 19,90'a yükseldi. Kur geçişkenliğinin hem oranı arttı hem de süresi kısaldı. Bu politikaların geldiği nokta bu.

Korkarız ki 2022'de bu sonuçları da arayacağız. Döviz kurlarındaki bu yüksek orandaki sıçrayışlar hem borçlarımızı arttıracak hem de bütçemize inanılmaz faiz maliyetleri yükleyecek. Düşük faiz politikalarında bu denli ısrarın sonucu daha yüksek faizler ödeyeceğiz, bu maliyetlerin yükü de maalesef varlıklara değil varlıksızlara yüklenecek. TCMB indirdiği 400 puanın çok üzerinde faiz arttırmak zorunda kalacak, ancak istenilen sonuçları yaratmada zayıf kalınacak. Zira para politikasında zamanında alınmayan önlemlerin gecikme maliyetleri geometrik artıyor. Kendi neslimiz bir tarafa gelecek nesillerin hakkını yiyor onların geleceklerini çalıyoruz. Her doğan çocuğumuzu daha fazla borca gark ediyoruz. Denge ve denetim mekanizmaları ile güven istikrarı azaldığı, kurum ve kurallı ekonomi politikalardan vazgeçildiği, evrensel standartlarda demokrasi ve hukuk normlarının oluşturulamadığı ve uygulanamadığı yönetimin bizi getirdiği yer burası maalesef.

Ülke varlıkları hiç bu kadar değersiz ve ucuz hale gelmedi. Uluslararası sermayeye çok ucuz fiyatlarla varlık transferleri ve ucuz işgücü satarak sistemik krizden çıkış aranıyor. Unutmayalım ki emeğin ucuzlatılması yoluyla elde edilecek büyümelerin sürdürülebilmesi olanaklı değildir. İngiltere Merkez Bankası Başkanı Andrew Bailey'in bir toplantıda TCMB'nin faiz politikasıyla ilgili olarak sorulan bir soruya verdiği cevabı dikkatlerinize sunmak istiyoruz. "Merkez Bankası bağımsızlığı Türkiye'de şüphesiz bir mesele. Kredibilitesinin devamı çok önemli. Yürüttükleri politika alışılmadık bir bileşim. Güvenilir politikayı nasıl başaracaklar."